

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ПОСТМОДЕРНІЗМ)

Програма розроблена

Нев'ярович Наталя Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент загальноуніверситетської кафедри світової літератури та культури імені проф. О. Мішукова.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Історія зарубіжної літератури (постмодернізм)» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів за спеціальністю 8.02030302.

Мова і

література (російська); мова і література (англійська, російська); мова і література (англійська). Спеціалізація: турецька, польська мови; мова і література (німецька, англійська).

Предметом дисципліни є теорія та художня практика постмодернізму в зарубіжній літературі ХХ-ХХІ ст., зокрема, джерела постмодернізму як культурного феномену сучасності, принципи літературного постмодернізму, теоретичні засади та художні здобутки в постмодерністському дискурсі; національні та індивідуальні риси постмодерністської поетики у творах окремих письменників, виразників національної або індивідуально-авторської версії постмодернізму.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Історія зарубіжної літератури (постмодернізм)» пов'язана з:

- культурологією, оскільки постмодернізм одночасно є феноменом і літератури, і культури;
- історією ХХ-ХХІ століть у загальному для обох дисциплін аспекті соціальних та ментальних змін у добу постіндустріалізації;
- філософією відкритих систем сучасної постнекласичної доби;
- лінгвістикою, зокрема, такими її сучасними напрямками, як лінгвістична філософія, структуралізм, постструктуралізм та деконструктивізм; спільним аспектом постає розуміння світу «як тексту»;
- семіотикою, що так само, як і літературний постмодернізм, досліджує семіотичні функції тексту, процеси де/ресемантизації знаків, кодів;
- епістемологією, що досліджує характерну для постмодерної ситуації «недовіру до метанарративів» (Ж.Ф. Ліотар), релятивізм знання, плюралістичність істини, діалогізм сучасного мислення;
- естетикою класичною та постнекласичною, оскільки постмодернізм у літературі використовує естетичні коди різних історико-художніх систем;
- синергетикою, в центрі уваги якої знаходяться дотичні до постмодернізму категорія хаосмосу та закони функціонування нелінійних систем;
- історією літератури ХХ-ХХІ століть, що вивчає зміни у поетиці творів «перехідної доби»;
- теорією літератури, що досліджує нові «гібридно-цитатні» явища у

постмодерністській поетиці, дифузію жанрової системи та теорію гіпертексту.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

1. Параметри постмодерністської ситуації: культура як хаос.
2. Постмодерністський дискурс у зарубіжній літературі межі ХХ-ХХІ ст.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Історія зарубіжної літератури (постмодернізм)» є: знайомство студентів із культурою постмодерну, теоретико-філософськими та естетичними засадами літературного постмодернізму, а також провідними літературно-мистецькими

та соціокультурними процесами останньої третини ХХ-початку ХХІ століття; визначення загальних та національних особливостей постмодерністської літератури; формування навичок самостійного аналізу «нелінійних» творів; розбудова стійкого інтересу до нових явищ літератури та культури й професійного ставлення до них.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія зарубіжної літератури (постмодернізм)» є:

- визначити структуру поняття «постмодернізм»;
- опанувати центральні категорії культури та поетики постмодернізму, методи аналізу, жанрову природу та структуру постмодерністських художніх творів, рівні їх сприйняття (від розважального до семіотичного);
- познайомити з роботами провідних науковців з питань теоретичної рефлексії постмодернізму у сучасному літературознавстві та творами видатних митців цього напрямку;
- висвітлити специфіку творів у контексті національної культури, вирізняти національні і загальносвітові особливості постмодернізму;
- сформувати навички аналізу творів сучасної літератури, зокрема, літератури постмодернізму, вміти застосовувати різні методи аналізу тексту, розрізняти етапи та національні інваріанти постмодернізму в літературі.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати**:

- основні праці теоретиків та дослідників постмодернізму (Ж.Ф. Ліотар, М. Фуко, Ю. Крістева, Р. Барт, У. Еко, М. Епштейн, М. Липовецький, В. Куріцин та ін.);
- філософську базу постмодернізму (положення теорії діалогу культур, деконструктивізму та постструктуралізму);
- принципи постмодернізму та їх художнє відображення у сучасних постмодерністських творах видатних письменників сучасної доби (У. Еко, Т. Пінчон, Е.-Е. Шмітт, Дж. Хеллер, К. Рансмайр, В. П'єсцх, В. Пелевін, Т. Толстая, Л. Петрушевська та ін.);
- ключові поняття сучасного літературознавства: інтертекстуальність, «світ як текст», «смерть автора», симулякр, подвійне кодування,

ентропія, пастиш, палімпсест, маргіналізм, реконструкція, неоміфологізм, десемантизація, семіотичний код, ризома, хаосмос, авторська маска, архетип, алюзія, деконструктивізм, дискретність, дискурс, герменевтика, інтерпретація, колаж, «масова література», мета оповідання, міфопоетика, міфологема, нарратологія, нарратор, парадигма, постмодернізм, постструктуралізм, структуралізм, феноменологія, філософема, фрагментарність, хронотоп;

- жанрову специфіку постмодерністського роману та його інваріанти (роман-гіпертекст, роман-палімпсест, антироман, нелінійний роман, роман-лексикон, синтетичний роман та ін.);

вміти:

- розкривати взаємодію світоглядних і естетичних засад модернізму та постмодернізму у літературі та культурі ХХ століття;
- визначати поняття «постмодернізм», його ознаки, ілюструвати їх текстовими прикладами;
- виявляти в літературних творах ознаки і взаємодію різних художніх напрямів, течій, родів, жанрів, тенденцій, стилів;
- виокремлювати риси індивідуального стилю письменників, ілюструвати їх текстовими прикладами;
- вирізняти національний (у тому числі місцевий) колорит творів, засоби його створення;
- виявляти у постмодерністських творах провідні проблеми, теми, мотиви, а також особливості розвитку сюжету, композиції, художнього простору і часу;
- характеризувати художні образи, засоби їх створення; аналізувати постмодерністські твори в аутентичній єдності змісту і форми;
- встановлювати роль фольклору і міфології у творах письменників-постмодерністів;
- здійснювати аналіз постмодерністських літературних творів на основі сучасної методології вивчення нелінійних систем.
- використовувати адекватні методи аналізу постмодерністських творів (інтертекстуальний, компаративний, метод деконструкції, рецептивний, міфо-поетичний, феноменологічний та ін.).

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 108 годин / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Параметри постмодерністської ситуації: культура як хаос

Тема 1. Постмодернізм як історико-літературна доба.

Проблема дефініції поняття «постмодернізм». Історичний і трансісторичний підходи до постмодернізму. «Гра у класику» у постмодерністській свідомості. Рецепція класичних текстів у літературі постмодернізму.

Тема 2. Філософська база постмодернізму.

Принципи постмодернізму. Теоретики постмодернізму та їх праці.

Ж.Ф. Ліотар про «ситуацію постмодерну». Постмодерністський погляд на дійсність у творах межі ХХ-ХХІ століть.

Тема 3. Інтертекстуальність у постмодернізмі.

Теорія діалогізму художнього слова М. Бахтіна та її рецепція у постмодернізмі. Проблема інтертекстуальності як теоретична проблема у науковій інтерпретації Ю. Лотмана, Ю. Крістевої, Р. Барта, У. Еко.

Інтертекстуальний характер постмодерністського дискурсу в художній літературі.

Тема 4. Проблема автора і читача у постмодернізмі.

«Смерть автора» в постмодерністській свідомості (Р. Барт, М. Фуко).

Роль читача у постмодернізмі (Р. Барт). Форми утілення «смерті автора» у літературі. Метатекстуальний характер сучасної прози.

Змістовий модуль 2.

Постмодерністський дискурс у зарубіжній літературі межі ХХ-ХХІ ст.

Тема 5. Проблема постмодерністської парадигми в сучасній літературі та культурі.

Проблема постмодерністської парадигми у сучасному літературознавстві (Д. Затонський). Співвідношення парадигм модернізму та постмодернізму (І. Хассан. «Культура постмодернізму»). Принцип «ентропії» в художній інтерпретації Т. Пінчона (оповідання «Ентропія»).

Тема 6. Проблема жанру в постмодернізмі.

Подолання жанрових кордонів, інтеграція інтелектуальної та «масової» літератури у постмодернізмі (Л. Фідлер). Проблема постмодерністського роману. Ризома в структурі роману (У. Еко, Ю. Лотман) «Пам'ять жанру» (М. Бахтін) та меніппейне начало в жанрі сучасної постмодерністської казки (Л. Петрушевська, О. Кабаков та ін.).

Тема 7. Особливості хронотопу постмодерністського твору.

Принципи побудови часопростору в постмодернізмі у творах М. Павича, Дж. Хеллера, В. Пелевіна. Сучасна методологія вивчення постмодерністських творів. Методи аналізу та інтерпретації постмодерністських художніх текстів.

Тема 8. Тема митця та творчості у постмодерністському дискурсі.

Традиції та новаторство у постмодерністському потрактуванні класичної теми «митець і творчість». Типологія героя-митця у сучасній літературі. Герой-аутист, «гібридно-цитатні» персонажі, міфо-реалістичні образи у творах П. Зюскінда «Запахи. Історія одного вбивці», К. Рансмайра «Останній світ», Т. Толстої «Кись».

Тема 9. Постмодернізм як доба перехідності.

Сучасне літературознавство про шляхи подолання постмодернізму. «Хвилі» розвитку постмодернізму. Постреалізм у літературі початку ХХІ століття. Підсумки літератури другого тисячоліття. Поняття «перехідності» в літературознавстві. Характерні риси перехідної літературної доби. Тенденції розвитку художньої літератури у ХХІ столітті.

3. Рекомендована література

Основна наукова література

1. Андреев Л. Художественный синтез и постмодернизм / Л. Андреев // Вопросы литературы. – 2001. – № 1.
2. Барт Р. Избранные работы: Семиотика: Поэтика: Пер. с фр. / Сост., общ. ред. и вступ. ст. Г.К. Косикова. – М.: Прогресс, 1989.
3. Барт Р. Смерть автора / Р. Барт // Избранные работы : Семиотика. Поэтика: пер. с фр., сост., общ. ред. и вступ. ст. Г.К. Косикова. – Москва: Прогресс: Рея Универс, 1994.
4. Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики: исследования разных лет / Бахтин М.М. – М.: Худож. лит., 1975.
5. Бігун Б. Постмодерністський образ світу / Б. Бігун // Вікно в світ. – 1999. – № 3.
6. Денисова Т. Феномен постмодернізму: контури і орієнтири / Т. Денисова // Слово і час. – 1995. – № 2.
7. Энциклопедія постмодернізму / За ред. Ч. Енквіста, В.Е. Тейлора / Пер. з англ. – Київ: Основи, 2003.
8. Затонский Д.В. Модернизм и постмодернизм : мысли об извечном коловращении изящных и неизящных искусств. – М.: АСТ: Фолио, 2000.
9. Ильин И.П. Можейко М.А. Постмодернизм. Энциклопедия / И.П. Ильин, М.А. Можейко. – М.: Русский язык, 2004.
10. Ильин И. Постмодернизм: Словарь терминов. – М.: Интрада, 2001.
11. Ильин И.И. Интертекстуальность. Современное литературоведение (страны Западной Европы и США): концепции, школы, термины. Энциклопедический справочник / И.И. Ильин. – М., 1999.
12. Киреева Н.В. Постмодернизм в зарубежной литературе: Учебный комплекс. / Н.В. Киреева. – М.: Флинта: Наука, 2004.
13. Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог и роман // Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму. – М., 2000.
14. Кристева Ю. Разрушение поэтики // Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму / Пер. с фр. и вступ. ст. Г.К. Косикова. – М.: Издательская группа “Прогресс”, 2000.
15. Кристева Ю. К семиологии параграмм / Ю. Кристева // Французская семиотика. От структурализма к постструктурализму. –М.: Прогресс, 2000.
16. Курицын В. Русский литературный постмодернизм. –М.: ОГИ, 2000.
17. Лиотар Ж.Ф. Ответ на вопрос: что такое постмодерн // Современная литературная теория. Антология I Сост. И.В. Кабанова. –М.: Флинта: Наука, 2004.
18. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / Перевод с франц. Н.А. Шматко. – М.: Алетейя, 1998.
19. Литературная энциклопедия терминов и понятий / гл. ред. и сост. А.Н. Николюкин. –М.: НПК «Интелвак», 2001.
20. Лотман Ю.В. Выход из лабиринта Эко У. Имя розы. Роман. Заметки на полях «Имени розы». Эссе / Пер. с итал. Е. Костюкович. –СПб.: «Симпозиум», 2000.
21. Мережинская А.Ю. Художественная парадигма переходной культурной

- эпохи. Русская проза 80-90-х годов XX века. –К.: Издательско-полиграфический центр «Киевский университет», 2000.
22. Пінчон, Томас: Ентропія [Текст] / Томас Пінчон // Вікно в світ. – 1999. – № 5.
23. Попова И.М., Хворова Л.Е. Проблемы современной литературы. Курс лекций. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2004.
<http://www.twirpx.com/file/257070/>
24. Постмодернизм. Энциклопедия. Сост. и науч. ред. А.А. Грицанов, М.А. Можейко. – Минск: Интерпрессервис; Книжный Дом, 2001.
25. Структура художественного текста // Лотман Ю.М. Об искусстве. – СПб., 1998.
26. Фидлер Л. Пересекайте рвы, засыпайте границы // Современная западная культурология: самоубийство дискурса. – М., 1993.
27. Фуко Что такое автор? Современная литературная теория. Антология I Сост. И.В. Кабанова. – М.: Флинта: Наука, 2004.
28. Хасан І. Культура постмодернізму / І. Хасан // Вікно у світ. – 1999. – № 5.
29. Эко У. Имя розы. Роман. Заметки на полях «Имени розы». Эссе / Пер. с итал. Е. Костюкович. – СПб.: «Симпозиум», 2000.
- Додаткова література
1. Адамович М. Юдифь с головой Олоферна // Новый мир. – 2001. – № 7.
2. Алі Н. Блум та інтертекстуальні інтенції американського деконструктивізму / Левчук Л. Західноєвропейська естетика ХХ століття. – К.: Либідь, 1997.
3. Андреев Л. Художественный синтез и постмодернизм // Вопросы литературы. – 2000. – № 1.
4. Барт Р. S/Z. – М.: Ad marginem, 1994.
5. Барт Р. Мифология. – М.: Изд-во им. Сабашникова, 1996.
6. Барт Р. Нулевая степень письма // Французская семиотика. От структурализма к постструктурализму. – М.: ИГ «Прогресс», 2000.
7. Берг М. Литературократия. Проблема присвоения и перераспределения власти в литературе. – М.: Новое литературное обозрение, 2000.
8. Бодрияр Ж. Символический обмен и смерть. – М.: Добросвет, 2000.
9. Вайнштейн О. Знакомьтесь: Homo deconstructivus: философские игры постмодернизма // Апокриф. – 1996. – № 1.
10. Вайнштейн О. Постмодернизм: история или язык? // Постмодернизм и культура: материалы «круглого стола» // Вопросы философии. –1993. – № 3.
11. Генис А. Иван Петрович умер. Статьи и исследования. –М.: Новое литературное обозрение, 1999.
12. Генис А. Лук и капуста: Парадигмы современной культуры // Знамя. – 1994. –№ 8.
13. Гройс Б. Вечное возвращение нового // Искусство. –1989. –№ 10.
14. Гундорова Т. Проявления слова: Дискурсія раннього модернізму. Постмодерна інтерпретація. – Львів: Літопис, 1997.
15. Гурко Е. Деконструкция: тексты и интерпретация. Деррида Ж. Оставь это

- имя (Постскрипtum), Как избежать разговора: денегации. – Минск: Экономпресс, 2001.
16. Давыдов Ю. Современность под знаком «пост» // Континент. – Москва; Париж. – 1996. – Вып. 89.
17. Денисова Т. Літературний процес ХХ сторіччя у США // Вікно в світ. – 1999. – № 5(8).
18. Деррида Ж. Структура, знак и игра в дискурсе гуманитарных наук // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 9. Филология. – 1995. – № 5.
19. Джеймисон Ф. Постмодернизм и потребительское общество // Вопросы искусствознания. XI (2/97).
20. Затонский Д. Модернизм и постмодернизм: Мысли об извечном коловращении изящных и неизящных искусств. – Харьков: Фолио; М.: ООО «Издательство АСТ», 2000.
21. Затонский Д. Постмодернизм в историческом интерьере // Вопросы литературы. – 1996. – № 6.
22. Затонский Д. Постмодернизм: гипотезы возникновения // Иностранная литература. – 1996. – № 2.
23. Золотоносов М. Литература постмодернизма // Знамя. – 1990. – № 8.
24. Ильин И. Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа. – М.: Интрада, 1998.
25. Ильин И. Постмодернизм: Словарь терминов. – М.: Интрада, 2001.
26. Ильин И. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. – М.: Интрада, 1996.
27. Корнев С. Столкновение пустот: может ли постмодернизм быть русским и классическим? (Об одной аванюре Виктора Пелевина) // Новое литературное обозрение. – 1997. – № 28.
28. Косиков Г. «Структура» и / или «текст» (стратегия современной семиотики) // Французская семиотика. От структурализма к постструктурализму. – М.: ИГ «Прогресс», 2000.
29. Курицын В. Русский литературный постмодернизм. – М.: ОГИ, 2000.
30. Левчук Л. Західноєвропейська естетика ХХ століття. – К.: Либідь, 1997.
31. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / Пер. с фр. Н.А. Шматко – М.: Институт экспериментальной социологии. – СПб.: Алетейя, 1998.
32. Липовецкий М. Патогенез и лечение глухонемой: Поэты и постмодернизм // Новый мир. – 1992. – № 7.
33. Липовецкий М. Русский постмодернизм. (Очерки исторической поэтики): Монография. – Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т, 1997.
34. Литературная энциклопедия терминов и понятий / Под ред. А. Николюкина. – М.: НПК «Интелвак», 2001.
35. Литературный текст: проблемы и методы исследования. / Анализ одного произведения: «Москва–Петушки» Вен. Ерофеева: Сб. науч. тр. – Тверь: Твер. гос. ун-т, 2001.
36. Лотман Ю. Внутри мыслящих миров: Человек – текст – семиосфера – история. – М.: Яз. рус. культуры, 1996.
37. Лотман Ю. Семиосфера. – СПб: Искусство, 2000.

38. Маньковская Н. Эстетика постмодернизма. – СПб: Алетея, 2000.
39. Мережинская А. Художественная парадигма переходной культурной эпохи. Русская проза 80 – 90-х годов XX века: Монография. – К.: ИПЦ «Киевский университет», 2001.
40. Скоропанова И. Русская постмодернистская литература: Учеб. пособие. – 3-е изд., изд. и доп. – М.: Флинта: Наука, 2001.
41. Славецкий В. После постмодернизма // Вопросы литературы. – 1991. – № 11-12.
42. Современная западная философия: Словарь. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ТОН-Остожье, 1998.
43. Степанян К. Постмодернизм – боль и забота наша // Вопросы литературы. – 1998. – № 3.
44. Степанян К. Реализм как заключительная стадия постмодернизма // Знамя. – 1992. – № 9.
45. Халипов В. Постмодернизм в системе мировой культуры // Иностранная литература. – 1994. – № 1.
46. Хассан І. Культура постмодернізму // Вікно в світ. – 1999. – № 5 (8).
47. Эко У. Заметки на полях «Имени розы» // Иностранная литература. – 1988. – № 10.
48. Эпштейн М. Истоки и смысл русского постмодернизма // Звезда. – 1996. – № 8.
49. Эпштейн М. Прото-, или конец постмодернизма // Знамя. – 1996. – № 3.
50. Эпштейн М. Русская культура на перепутье. Секуляризация и переход от двоичной системы к троичной // Звезда. – 1999. – № 2.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- поточні контрольні роботи (тестування);
- письмові форми самостійної роботи (складання конспекту, таблиці, тез наукової доповіді);
- підсумкова письмова контрольна робота.